

JAARVERSLAG

2018

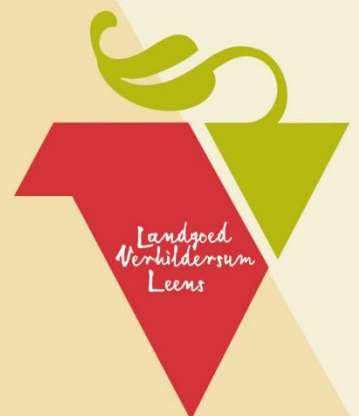
Jaarstukken

Landgoed Verhildersum Leens

Wierde 40

9965 TB Leens

10 april 2019

Inhoudsopgave

Museale Ontwikkelingen	3
Presentatie.....	8
Bezoekers.....	18
Samenwerking in de regio	19
Ondersteunende activiteiten.....	23
Communicatie en PR.....	25
Onderhoud.....	27
Personeel en Organisatie.....	30
Financiën 2018.....	33
Bijlage 1 – Bezoekersaantallen	34
Bijlage 2 – Subsidie aanvragen	35
Bijlage 3 - Bestuurssamenstelling	36
Bijlage 4 - Baten en lasten over 2018	37

Voorwoord

Meer dan 26.000 bezoekers maken dit jaar kennis met het landgoed. Dankzij de verschillende activiteiten heeft het landgoed volop in de belangstelling gestaan. Een uitschieter dit jaar is de tentoonstelling Kleurendrift, het land van de Ploeg. Bezoekers komen van heinde en ver om de 30 schilderijen van de diverse Ploegschilders te bewonderen.

Maar zeker ook de andere exposities en evenementen vallen bij de bezoekers in de smaak en hebben bijgedragen aan het hoge aantal bezoekers in 2018.

In het tweede kwartaal krijgen we bericht van het Waddenfonds en de provincie Groningen dat de aanvraag voor subsidie van het project Terugkeer naar het Verleden is gehonoreerd. Wij kunnen aan de slag met de uitvoering van het project!

In 2017 is de aankoop van het portret van Edzard Jacob Tjarda van Starckenborgh één van de hoogtepunten geweest. Dit jaar zijn het portret en de lijst volledig gerestaureerd en volgend jaar zullen het portret en de restauratie centraal staan in een expositie.

Op een zomerse avond in april is de film “Wat Spookt er 's nachts rond Verhildersum” op het voorterrein in de buitenlucht gepresenteerd. Een bijzondere ervaring. Tijdens de presentatie laten de vleermuizen zich van hun beste kant zien en scheren regelmatig over de hoofden van de genodigden.

Bovenstaande en de verschillende andere activiteiten en evenementen die in het jaarverslag aan de orde komen hebben bijgedragen aan een jaar waar wij met een zeer goed gevoel op terug kunnen kijken. Het landgoed trok 26834 bezoekers. Een sterke stijging ten opzichte van het aantal bezoekers van het vorige jaar.

Het jaarverslag is ook het verantwoordingsdocument ten aanzien van de subsidieverplichtingen van de provincie Groningen en de gemeente De Marne (Het Hogeland). Het gaat daarbij om de realisatie van de activiteiten, taken en indicatoren die vallen onder de ‘Inhoudelijke subsidieverplichtingen’.

Het bestuur van de Stichting Beheer Landgoed Verhildersum is actief betrokken bij het beheer van het landgoed. Het bestuur vergaderde in 2018 zes keer. Het bestuur is in 2018 begonnen met de voorbereiding voor een toekomstverkenning voor de periode na 2021. Daarbij is nadrukkelijk aangegeven dat Landgoed Verhildersum Leens geworteld is in de regionale en lokale omgeving en betekenisvol is voor de wijde omgeving nu en in de toekomst. Het Landgoed fungeerde als decor voor uiteenlopende activiteiten. Bij alle ontwikkelingen en activiteiten neemt het Verhaal van Verhildersum, geworteld in de 19e eeuw, ontsproten aan en tot bloei gekomen op het Groninger Hoogeland, een centrale plaats in.

Monique Spaltman, directeur

Museale Ontwikkelingen

Het bestuur heeft in samenwerking met de directeur in 2016 het visiedocument 2017 – 2020 en een daaraan gekoppeld meerjarig uitvoeringsplan vastgesteld. Deze beide documenten zijn leidraad voor de ontwikkeling van Landgoed Verhildersum Leens tot 2021. Zij geven richting aan de gedachten die zijn vastgelegd in Koers 2020

“Toekomstvisie Landgoed

Verhildersum Leens”. Daarbij wordt

gebruik gemaakt van de in Koers 2020 aangegeven strategische thema's en projecten.

Jaarlijks wordt er een uitvoeringsplan opgesteld waarin de ontwikkelingen worden

beschreven en vastgelegd. Het plan wordt gebruikt om een planmatige ontwikkeling te waarborgen.

In 2017 heeft het bestuur zich gebogen over een ontwikkelingsvisie voor een periode die verder reikt dan 2020. Uitgangspunt is dat wanneer het Landgoed zich betekenisvol wil ontwikkelen er een eenduidig, alles omvattend plan nodig is. Samen met het bureau Flux is een verkenning uitgevoerd naar kansen voor Verhildersum om zich betekenisvol te kunnen ontwikkelen.

De uitkomsten van deze verkenning zijn door het bestuur onderschreven en vastgesteld. In 2018 is deze verkenning voortgezet. De eerste fase van de ontwikkelingsvisie is beschreven in het project Vooruit naar het Verleden. Dit operationele plan zal nu de subsidies zijn toegekend leiden tot acties die Landgoed Verhildersum een sterkere positie geven in de erfgoedsector van Groningen.

Collectie

Ook dit jaar zijn er weer verschillen objecten aangeboden aan Verhildersum. De stukken die een aanvulling vormen op de bestaande collectie zijn aangenomen. Verschillende vrijwilligers hebben ook in 2018 hard gewerkt aan het beheren en behouden van de collectie van Verhildersum. Voor de registratie van de collectie is een instructie geschreven. In deze instructie staat nauwkeurig beschreven op welke wijze het museum met de collectie zal omgaan. De invoer van de gegevens in Axiell Collections is dit jaar met veel enthousiasme weer opgepakt. Dit na een lange periode met de nodige aanloopproblemen. De daardoor ontstane achterstand is geheel weggewerkt. Nu richten wij ons op de controle van de ingevoerde gegevens en het in beeld brengen van de collectie. Wij zijn erin geslaagd om de gehele borgcollectie in beeld te brengen. De gemaakte foto's zullen worden ingevoerd. Het is de bedoeling om de invoer van de afbeeldingen van deze objecten in 2019 af te ronden.

De textielwerkgroep is volop bezig om de verschillende onderdelen van de textielcollectie fotografisch vast te leggen en deze in te voeren in Axiell Collections.

Ten aanzien van het digitaliseren van de collectie hebben wij in 2018 een enorme stap vooruit gemaakt.

Schenken/aankoop

Landgoed Verhildersum Leens heeft dit jaar twee bijzondere schenkingen mogen ontvangen. Het betreft o.a. een Septfontaines servies uit Luxemburg. Het servies is sinds 1792 in handen van dezelfde familie geweest. Dit prachtige wit-blauwe servies is gemaakt door de firma Boch en afkomstig van buitenhuis 'De Tempel'.

Een andere schenking betreft twee portretten van broer en zus Doornbos van een boerderij in Saaxumhuizen. Het gaat om Pieter Arien Doornbos, 1812 - 1882, landbouwer op Doornbosheert te Saaxumhuizen en Geertruit Doornbos, 1814 – 1905. Het zijn pastels van een onbekende schilder. De schilderijen zien er zeer goed uit. Qua kleding, sieraden en conditie, zijn het zeer interessante schilderijen.

In 2017 is een schilderij, voorstellende Edzard Jacob Tjarda van Starckenborgh, in Londen op de veiling bij Sotheby's aangekocht. Het schilderij inclusief lijst is in 2018 geheel gerestaureerd. Na de expositie de terugkeer van Ezard Jacob Tjarda van Starckenborgh zal het schilderij een definitieve plek in de borg krijgen. Edzard is dan voorgoed terug op het stamslot en hiermee wordt een stukje geschiedenis zichtbaar gemaakt voor het publiek.

FINANCIËLE BIJDAGEN VAN DE VRIENDEN.

De Vereniging Vrienden van Verhildersum heeft ook in 2018 geld geschonken aan de stichting Beheer Landgoed Verhildersum. De financiële bijdrage opgebracht door de Vrienden van Verhildersum is een welkome financiële aanvulling om het exploiteren van het Landgoed mogelijk te maken.

Jaarlijks ontvangt de Stichting Beheer Borg Verhildersum een donatie van de Vrienden voor speciale projecten. De Vrienden ontvangen daarvoor een schenking van de Clevering Meijer Stichting. De afgelopen jaren is geld geschonken voor de aanpassing van de Museumboerderij. In 2018 is een deel van het bedrag besteed aan de restauratie van het portret van Edzard Tjarda van Starckenborgh. Het overige deel is toegevoegd aan het project Vooruit naar het Verleden.

Beheer en Behoud

BORGINTERIEUR

Het behoud van collectie en interieur van de Borg is van groot belang en vraagt daarom voortdurend de aandacht. In januari en februari is door een aantal vrijwilligers de jaarlijkse grote schoonmaak uitgevoerd waarbij alle objecten en het hele interieur van de Borg niet alleen zijn schoongemaakt, maar ook gecontroleerd op conditie. Gebreken worden genoteerd en daar waar mogelijk hersteld. Een grote wens is de restauratie van het boudoir. Helaas is het in 2018 niet gelukt om de aanvraag op te stellen en in te dienen. Eerder is al gemeld dat bijna alle objecten in de Borg zijn gefotografeerd.

DE TEXTIELCOLLECTIE

De textielcollectie is in een speciaal daarvoor ontworpen depot in de museumboerderij ondergebracht. Dit depot voldoet klimatologisch volledig aan de eisen die aan goed klimaat beheer gesteld kunnen worden. Het uitlezen van de gegevens geschiedt digitaal. Dit heeft als voordeel dat wij op afstand de luchtvochtigheid en de temperatuur kunnen monitoren. De textielwerkgroep beschikt over een goede werkruimte. De leden van de textielcommissie werken regelmatig aan het onderhoud en de registratie van de collectie.

De textielvitrines met klimaatbeheersing in de Museumboerderij voldoen aan de verwachtingen en maken het mogelijk om jaarlijks een deel van de textielcollectie tentoon te stellen.

DE LANDBOUW- EN AMBACHTENCOLLECTIE

In de museumboerderij is voor het onderhoud en restauratie van voorwerpen uit de collectie een vergrote en opnieuw ingerichte werkplaats beschikbaar. Vrijwillige medewerkers verrichten hier wekelijks onderhoudswerk.

De bewaaromstandigheden en de staat waarin de voorwerpen zich bevinden zijn redelijk maar niet optimaal. De collectie is ondergebracht in depots op verschillende plekken op het landgoed en in het depot op het industrieterrein te Leens, de zgn. Blauwe Doos.

HET ARBEIDERSHUISJE

Het arbeidershuisje past in het tijdsbeeld dat Landgoed Verhildersum Leens voor ogen staat.

VEETEELT, AKKERBOUW

Een deel van de landerijen is in gebruik gegeven aan de overbuurman, dhr. F.J. Zomerman. De veestapel (totaal plm. 12 á 15 stuks) is in de winterperiode 2017/2018 ondergebracht bij dhr. F.J. Zomerman.

In de zomermaanden weidt het vee in de weilanden rond de boerderij en de koeien en kalveren door vrijwilligers verzorgd.

Op het demo/proefveld (akker naast de boomgaard) is een aantal oude landbouwgewassen ingezaaid. Deze kleine proefveldjes zijn dit jaar ook weer een groot succes. De verzorging van deze veldjes ligt volledig in handen van een vrijwilliger.

BOOMGAARD

In totaal zijn er zo'n 1500 kg appels en peren geplukt. Voor het merendeel is dat omgezet in appelsap. Ook dit jaar weer in de eigen Verhildersumverpakking. Verder is er fruit verkocht in de Museumboerderij. Daarnaast zijn er pruimen en kweeperen verwerkt in jam. Deze jam is verkrijgbaar in de winkel van Verhildersum en tijdens de Streekmarkt

Naast de demoveldjes is een nieuwe kleinere bloemenweide aangelegd. Ook dit jaar zijn de vele foto's goede ambassadeurs voor ons landgoed. De overvloed aan insecten is ook waarneembaar. Ook dit jaar zijn er bijenkasten geplaatst.

BEELDENTUIN

Na plaatsing van het beeld Aarde in 2010, is Eddy Roos begonnen met het beeld `Ether`. De kunstenaar heeft het ontwerp in 2016 aangeboden aan de bronsgieter. Plaatsing en overdracht heeft in 2018 nog niet plaatsgevonden. Het streven is om in 2019 `Ether` in de borgtuin te plaatsen. Er zijn gesprekken gevoerd om te onderzoeken op welke wijze het ontbrekende beeld Vuur kan worden gefinancierd. De besprekingen hebben nog niet tot concrete acties geleid.

Collectieregistratie

De collectie is geregistreerd in Axiell Collections een webbased programma.

Een groot aantal vrijwillige medewerkers werkt regelmatig aan het beschrijven van de collectie van de borg, de museumboerderij en de textielafdeling. De registratie is nagenoeg afgerond, dat betekent dat de collectie volledig is ingevoerd.

In 2018 is wederom veel aandacht besteed aan controle van de opgeslagen informatie. Het fotograferen van de collectie in de Borg is nagenoeg afgerond.

Wij nemen deel aan het project “Digitalisering Collecties Groningen”. Vanuit het Themafonds Digitalisering Collecties Groningen is hier een subsidie voor beschikbaar gesteld, waarmee wij een top 10 van museale objecten digitaal beschikbaar kunnen maken. Erfgoedpartners zorgt voor ondersteuning en begeleiding.

Wij hebben daarnaast nog een extra aanvraag ingediend bij het Themafonds Digitalisering Collectie Groningen om bewegend beeld van objecten te maken. De aanvraag is goedgekeurd en hierdoor kunnen wij een aantal objecten van onze museale collectie op een aansprekende manier gaan ontsluiten voor een breed publiek.

Het Themafonds Digitalisering Collecties Groningen wordt mogelijk gemaakt door financiële bijdragen van de Provincie Groningen, het J.B Scholtenfonds, Stichting Beringer Hazewinkel, vier Rabobank Coöperatiefondsen en het Prins Bernhard Cultuurfonds.

Bruiklenen en Schenkingen

Landgoed Verhildersum Leens heeft een aantal langdurige bruiklenen om de lacunes in de eigen collectie op te vullen. Deze bruikleenobjecten zijn opgenomen in de vaste presentatie van het museum. Op zijn beurt heeft het museum een aantal objecten in langdurige bruikleen gegeven aan externe partijen.

Landgoed Verhildersum Leens ontvangt nog steeds interessante schenkingen voor onze collectie. Een voorbeeld is eerder in dit jaarverslag genoemd.

Onderzoek

Voor de inrichting van de exposities worden door een vrijwilliger en leden van de staf onderzoek gedaan naar de families die op het landgoed hebben gewoond. In 2018 is er specifiek gekeken welke kinderen er in de tweede helft van de 19^e eeuw hebben gewoond.

Presentatie

De staf heeft zich in de wintermaanden beziggehouden met de voorbereiding van het seizoen 2018. Deze inspanning heeft een mooie presentatie opgeleverd waarin een deel van onze collectie en bijhorende verhalen zo goed mogelijk voor het voetlicht zijn gebracht. De eigen collectie diende daarbij als basis.

Met vereende krachten, staf en vrijwilligers, is er gewerkt om de Borg, de exposities in het Koetshuis en de Boerderij in te richten, zodat op 30 maart het museum de deuren heeft kunnen openen om de bezoekers te ontvangen.

KLEURENDRIFT HET LAND VAN DE PLOEG

Naar aanleiding van honderd jaar schildersvereniging De Ploeg presenteert Landgoed Verhildersum een bijzondere tentoonstelling met schilderijen van Ploegkunstenaars vanaf 1918 in het Koetshuis.

De schilderijen tonen het land van De Ploeg. Niet alleen landschappen, ook andere voorstellingen die een relatie met de titel hebben, worden gepresenteerd. Naast bekend werk zijn er ook werken die minder bekend en/of niet eerder getoond zijn.

Werk van de volgende Ploegkunstenaars: Wobbe Alkema, Jan Altink, Johan Dijkstra, Job Hansen, Jan Jordens, Ekke Kleima, George Martens, Henk Melgers, Alida Pott, Jannes de Vries, Hendrik Nicolaas Werkman, Jan Wiegers en Jan van der Zee hebben bezoekers gedurende het seizoen kunnen bewonderen.

Op vrijdag 13 april 2018 is de expositie door Han Steenbruggen, directeur-conservator van Museum Belvédère geopend. Arenda Ubbens heeft als gastconservator deze expositie samengesteld.

Dat menig bezoeker dit waardeert blijkt wel uit de vele positieve reacties in het gastenboek. Veel bezoekers zien we dit seizoen regelmatig terug, genietend van de schilderijen en trots op onze cultuur en het Groninger land, nemen ze vaak gasten mee om al dit moois te bewonderen. Een unieke kans om zoveel moois bij elkaar te zien in één expositie. En mede door de mooie zomer ook een unieke gelegenheid om (nader) kennis te maken met het hele Landgoed.

Hierbij een kleine selectie uit het gastenboek bij de expositie, vol uitroeptekens:

Bijzonder mooie tentoonstelling. Maakt de mens vrolijk en blij. Geweldig Groninger Landschap.

Verrassend! Kleurrijk! Indrukwekkend! Genoten! Heel fraai en kleurrijk, een omweg waard.

Jammer dat er geen catalogus is...

Such bright colours, fantastic!

Het zijn mooie schilderijen. En ik kan bij elk schilderij een compliment bedenken (meisje, 11 jr)

Ik vind het hele mooie schilderijen en ik vind het knap hoe ze het hebben geschilderd (meisje, 10 jr)

Een lust voor het oog!! Wat een ontdekking. Wat is Grunn toch mooi. Een feest voor het oog. Alsof ze gisteren geschilderd zijn.

Wat een kleur-daar houd ik van als Zuid-Amerikaanse.

Beautiful exhibition. Enjoyed it very much.

Als Westerling heb ik enorm genoten van dit uitbundige Noorder feest.

Wunderschöne Gemä;de und eine wundervolle Gegend

Hier geniet ik niet van...

Wat een cadeau om deze mooie tentoonstelling hier aan te treffen. Prachtig om met deze werken kennis te mogen maken. Prachtig!! Had me er al vanaf het voorjaar op verheugd!

Jammer dat er een moment komt dat je deze prachtige tentoonstelling weer moet verlaten.

Muchas gracias! Stuk voor stuk juweeltjes! Mooie voorbeelden van De Ploeg en mooi geëxposeerd!

Schitterende tentoonstelling! Alida Pott een grote verrassing. Bijzondere aquarellen van de enige vrouw in het gezelschap.

Mooi dat eigenaren dit willen delen. Genoten van de diversiteit. Subliem.

Wat kunnen we trots zijn op deze schilders en het Groninger land. Ploegt nog steeds de ziel om.

Vonden het wel mooi, al hebben we er weinig verstand van.

Prachtig, veel mooier dan in het Groninger museum.

Mooie tentoonstelling. Als kleindochter van Jan van der Zee ben ik erg trots.

Moooi! Maar waarom niet fotograferen? In het Groninger museum mocht alles gefotografeerd.

Gisteren het Groninger museum en nu dit... wat een mooie aanvulling.

Cette exposition est magnifique...

Thank you for this beautiful experience in your green country, From Cyprus.

Loved Alida Pott's paintings, Lisbon Portugal

275 km voor gereden. Zeer de moeite waard!

Geweldige collectie. Een genot om deze mooie schilderijen te zien! Prachtige compacte collectie Ploeg-schilderijen waarvan vele uit de piek-periode.

Ik zou hier het liefst een dagje bivakkeren. Steeds een ander schilderij dat de aandacht vraagt. Zielsgelukkig van dit werk.

As english visitors to Northern Netherlands we feel privileged to be introduced to Ploeg, an artistic movement previously unknown to us. The Jannes de Vries work is truly spectacular.

Na de zoveelste keer is het nog steeds prachtig! Er gaat niks boven Groningen!

AAN TAFEL BIJ.....

In de museumboerderij is de tentoonstelling Aan tafel bij... Bezoekers kunnen aanschuiven bij Geertje, Jeannette en Janna, zij nodigen de bezoekers uit om kennis te maken met de tafelcultuur uit de 19^e eeuw. Geertje woont op de borg, Jeannette op de boerderij en Janna in het arbeidershuisje.

GRONINGS ERFGOUD

In de museumboerderij is ook een gedeelte van de textielcollectie van Verhildersum tentoongesteld. Prachtige bruidsjaoponnen en doopjurken uit de 19^e eeuw. En in de oude landbouwschuur ervaart u het boerenbedrijf rond 1850.

In de museumboerderij is uitgebreid aandacht besteed aan 'Het Boerenleven in de 19^e eeuw'. Een eeuw van ontwikkeling en vernieuwing in de landbouw. De eerste drainage, de ontwikkeling van de rijenteelt en de komst van de Arendploeg. Ontwikkelingen die een grote bloei tot gevolg hadden en welvaart brachten.

In de borg en het arbeidershuisje kunnen bezoekers zien en beleven hoe de bewoners hier in de 19^e eeuw woonden en leefden. De rijkdom, pracht en praal van de borg naast de eenvoud van het arbeidershuisje geven duidelijk de standsverschillen in de 19^e eeuw weer.

Tijdelijke exposities

AMATEURKUNSTTENTONSTELLING 'LANDSCHAPPEN EN LANDLEVEN'

29 september t/m 28 oktober

Traditioneel is de laatste expositie met werk van amateurkunstenaars uit de regio. Ieder jaar weer slagen amateurkunstenaars erin om het publiek te verrassen met hun werken.

Tijdens het jubileumjaar van kunstkring De Ploeg, heeft de amateurkunstexpositie zich met het thema 'Landschappen en Landleven' hierbij aangesloten. De amateurkunstenaars hebben zich laten inspireren door de prachtige kunstwerken van de Ploegleden, die het Groninger land op kleurige wijze vastlegden.

De afgelopen decennia is de kwaliteit van de inzendingen gestaag gegroeid. Steeds weer overstijgen sommige kunstwerken het niveau van amateurwerk en maken mede daardoor een bezoek meer dan waard. Door de jaren heen is een vaste kern deelnemers ontstaan, ieder jaar aangevuld met nieuwe deelnemers. Omdat elk jaar het onderwerp verschilt, is tot het laatste moment onduidelijk hoe de expositie zal uitpakken. Dit zorgt ervoor dat deze tentoonstelling verrassend en boeiend is. Daarbij zijn de hand en het oog van de tentoonstellingsmakers onontbeerlijk!

Tijdens de openingsbijeenkomst zijn de kunstwerken besproken door Anneke Buikema, docent Hanzehogeschool.

Evenementen/activiteiten

STREEKMARKT

Het hele jaar door kunnen bezoekers van de Streekmarkt er elke maand terecht voor allerlei ambachtelijke heerlijkheden. Dit jaar is de Streekmarkt van maart in verband met de voorspelde weersomstandigheden niet doorgegaan. Elf keer hebben bezoekers dit jaar kennis kunnen maken met ambachtelijke producten. Geproduceerd door gedreven en gepassioneerde ondernemers. Ambachtelijke biologisch brood, heerlijke worst en boerenkaas, eieren van boerenscharrelkippen, honing, mosterd, chutneys en kruiden, koolzaadolie en nog veel meer. De gedreven standhouders vertelden graag over hun producten en lieten bezoekers proeven van alle heerlijkheden. Bovendien smaakt eten veel lekkerder als het van een bron komt die je kent. Eten met een verhaal. Elke 3e zaterdag van de maand staat het landgoed in het teken van deze streekmarkt. Een unieke, gezellige streekmarkt met (h)eerlijke ambachtelijke producten. In de winterperiode in de museumboerderijen in zomerperiode op het erf.

NL DOET

Vrijdag 9 maart hebben ruim 20 vrijwilligers de handen uit de mouwen gestoken tijdens NL Doet op Landgoed Verhildersum Leens. Zo vlak voor de opening van het nieuwe seizoen, is

er druk gepoetst, gesopt en geveegd tijdens deze laatste grote ronde van de grote voorjaars schoonmaak. De vrijwilligers zwermen uit over het hele terrein en zorgen ervoor dat alle bebording, bankjes, het tuinhuis en het arbeidershuisje er weer spic en span bijstaan. Het is elk jaar weer een hele toer om alles op tijd klaar te krijgen. Daarom wordt de inzet van deze mensen erg gewaardeerd. Mede dankzij deze vrijwilligers kan het publiek weer volop genieten van alles wat Landgoed Verhildersum te bieden heeft. Natuurlijk is er ook deze keer tussen de middag door vrijwilligers voor een heerlijke stampotmaaltijd gezorgd.

SNOEIWORKSHOP OUDE FRUITRASSEN

Het landgoed Verhildersum heeft een unieke boomgaard met ongeveer 135 oude fruitboomrassen, allemaal hoogstam, met heerlijk fruit en prachtige namen. Wat te denken van het Zomer Zijden Hempje, de Rode Ananasappel en de Zoete Bloemee. Deze bijzondere collectietuin is het hele jaar door te bezoeken.

De boomgaard wordt onderhouden door een enthousiaste groep vrijwilligers. Het onderhoud is niet gericht op productie en het grootste deel van de oogst wordt verwerkt tot appelsap.

In de lente beginnen de activiteiten voor het nieuwe jaar. Medio maart gaan de vrijwilligers aan de slag met de voorjaars snoei, de basis voor een gezonde boom en een mooie oogst.

Op zaterdag 17 maart hebben belangstellenden zich via een cursus zich kunnen bekwamen in het snoeien van fruitbomen. De cursus is gegeven door pomoloog Harry van der Laan, die ook de vrijwilligers begeleidt. De cursus gaat van start met een theoretisch deel, waarna elke deelnemer het in de boomgaard zelf mag proberen. De cursus is ook een kennismaking met het vrijwilligerswerk in de boomgaard.

MUSEUMWEEK

Tijdens de museumweek van 9 april tot en met 15 april heeft een week lang 'ons echte goud' in de schijnwerpers gestaan. "Ons echte goud" bestaat uit een selectie van bijzondere objecten die in het bezit zijn van Landgoed Verhildersum. De museumweek heeft als doel het publiek te verrassen, te prikkelen en te inspireren. Een imagocampagne om de collecties van musea onder de aandacht te brengen van vooral mensen die niet of niet vaak naar musea gaan.

In de 19e eeuw, de periode die op Landgoed Verhildersum centraal staat, is het Gronings Goud, in dubbele betekenis, belangrijk voor het Groninger platteland. Het Gronings goud verwijst naar het goudgele koren die een grote welvaart bracht, maar ook bijvoorbeeld naar ons erfgoed, zoals in de deelexpositie Feest waar prachtige bruidsjaoponnen en doopjurken uit de 19e eeuw bewonderd kunnen worden. Speciaal is op 14 en 15 april het orgel in de borg 's middags bespeeld.

PAASEITJES ZOEKEN MET DE PAASHAAS

Het gouden en zilveren ei...

Op Paasmaandag staat traditiegetrouw de vraag centraal: “Wie vinden de gouden- en zilveren eieren?” Meer dan 450 kinderen en hun begeleiders trotseren de kou en zwermen onder aanvoering van de grote en kleine paashaas uit over de tuinen en singels rond de borg,

De beide paashazen en hun helpers hebben meer dan 2000 chocolade paaseitjes verstopt in de tuinen en de singels rond Verhildersum. En natuurlijk de twee gouden en twee zilveren eieren. Het is deze keer nog niet zo eenvoudig om de gouden- en zilveren eieren te vinden.

De meeste kinderen vinden wel chocolade eitjes, ook heerlijk natuurlijk. Uiteindelijk blijkt de gelukkige vinder van het gouden ei in de binnentuin Aimee van Erkel, 4 jaar, uit Warffum te zijn. Levi Smale, 4 jaar, uit Groningen, vindt het zilveren ei in de binnentuin. Lennart Dijkstra, 6 jaar, uit Wehe den Hoorn is de gelukkige vinder van het gouden ei in de singel en Rowin van Dijk, 7 jaar, uit Vierhuizen vindt daar het zilveren ei.

Deze bijzondere eieren zijn bij de paashazen geruild tegen een prachtige chocolade paasverrassing.

De grote en kleine paashaas zijn ook deze keer heel enthousiast over de grote schare kinderen en de goede sfeer. Ze hebben beloofd volgend jaar weer langs te komen.

WONEN EN LEVEN MET TEXTIEL

De Textieldagen zijn dit jaar op 12 en 13 mei georganiseerd. Het accent ligt op Wonen en leven met textiel. Een selecte groep standhouders laat een scala aan technieken en materiaal zien en demonstreert en vertelt er graag over.

Technieken als spinnen en weven, breien, haken en speciale borduurtechnieken zijn uiteraard aan aanwezig, maar bijvoorbeeld ook speciale vouwtechnieken om servetten te vouwen, blockprinten, macramé, naaldvilt, kantslossen en tamboereren en borduren met een Lunévillenaald zijn te zien tijdens deze twee dagen. Veel van de standhouders hebben een demonstratie of workshop verzorgd.

Maar bezoekers kunnen ook ontdekken hoe je een oude stoel pimpt zodat het weer modern en als nieuw is. Wat doe je met oude borduurwerken? En hoe kun je textiel recyclen? Wat is het verschil tussen een japon uit 1830 en een uit 1860? En wat droeg men onder die japon? Vragen waar de bezoekers tijdens dit textielweekend antwoord op hebben kunnen krijgen.

DAG VAN HET KASTEEL

21 mei 2018

Het thema ‘Verborgene verhalen verteld’ is Verhildersum op het lijf geschreven. Voor de bezoekers zijn er speciale rondleidingen die gegeven worden door de ‘borgbewoners’ en de pas gepresenteerde vleermuizenfilm ‘Wat spookt er ’s nachts rond Borg Verhildersum’ kan

ook worden bewonderd. Deze prachtige natuurfilm gaat over de huidige bewoners, de vleermuizen. De film vertelt over het leven van de laagvlieger, de watervleermuis en de dwergvleermuis.

MUSEUMKAARTHOUDEERS

Speciaal voor Museumkaarthouders is Landgoed Verhildersum op 19 en 20 juli ook in de avond, tussen 19 en 21 uur open geweest. Die avonden zijn er rondleidingen door de expositie, de borgtuin en de borg Verhildersum georganiseerd. Ruim 65 museumkaarthouders hebben hier met veel plezier aan deelgenomen.

CONCERTEN OP VERHILDERSUM

PLOEG-CONCERT: KLEURENDRIFT EN KLANKENZUCHT

In het kader van 100 jaar De Ploeg is er op 2 juni een bijzonder concert rond Ploegcomponist Daniël Ruyneman georganiseerd. Het concert is ingeleid door musicoloog Huib Ramaer. Uitvoerende musici: Katharina Gross op cello, Paolo Gorini op piano en Arnold Marinissen op slagwerk.

De muzikanten brengen deze middag o.a. muziek van Ploeg-lid Ruyneman en Darius Milhaud, zijn held uit Parijs, in een kleurrijke context, parallel aan de tentoonstelling Kleurendrift het land van de Ploeg.

“De Roep van Ruyneman”,

Componist Daniël Ruyneman volgt de nieuwste ontwikkelingen in de muziek op de voet. Na zijn start in Amsterdam sluit hij zich aan bij De Ploeg. In Groningen is hij muzikredacteur van het door Werkman uitgegeven Blad voor de Kunst en oprichter van een Vereniging voor Moderne Kamermuziek. Met Groningse studenten, decors en maskers van Ploeg-kunstenaar Jan Wiegers, brengt hij in Nederland nooit eerder vertoonde muziektheater van Milhaud uit Parijs. In 1918 componeert Ruyneman baanbrekende stukken als het ‘kleurengamma van gemengde stemmen’ De Roep en het ensemblewerk met door hemzelf ontworpen koperen klokjes Hiëroglyphen waarin zijn zeereizen naar Nederlands-Indië doorklinken.

Daniël Ruyneman is ‘een onafhankelijke en originele figuur’, zijn leven lang een bevlogen voorvechter van vernieuwende muziek. Zijn adresboekje onthult een netwerk met belangrijke componisten uit zijn eigen tijd.

SPEUREN NAAR SPOREN

Op 14 en 15 juli organiseert Landgoed Verhildersum een kinderweekend. Tijdens deze dagen kunnen kinderen en hun (groot-)ouders naar hartenlust strunen over het Landgoed en van alles ontdekken op het gebied van natuur en geschiedenis. Samen speuren naar sporen in de natuur en uit het verleden om zo spelenderwijs het Groninger platteland te ontdekken. Met

een Struunkaart en een struuntas gaan ze op stap om de natuur op het Landgoed te verkennen. Met een tablet samen met Cam en Vinnie het Verhildersum Mysterie proberen op te lossen. Ontdekken hoe vroeger thee wordt gezet en gedronken en daarna in het theehuisje in de borgtuin cupcakes versieren bij de 'theetantes'. En natuurlijk mogen ze daarna met een glaasje thee of ranja de cupcakes oppeuzelen als een echte jonker of jonkvrouwe. Over de vleermuizen kunnen kinderen veel te weten komen, door de film over onze vleermuizen in de museumboerderij. In de museumboerderij kunnen ze ook verkleed als Ot en Sien een selfie maken. Willen ze nog meer doen? Dan kunnen ze met een borgspeurtocht of fotospeurtocht de borg en het landgoed ontdekken. Kinderen kunnen de spelletjes uit opa en oma's jeugd spelen, beleven hoe de familie in de borg heeft gewoond, wat voor werkzaamheden de boer dagelijks had en hoe het arbeidersgezin in de 19e eeuw heeft geleefd. Zij ontdekken de verschillen tussen de eettafels van de borgbewoners, het arbeidersgezin en het boerengezin.

HISTORISCHE DAGEN

Ook dit jaar hebben duizenden mensen genoten van de Historische Dagen. Ruim 3500 bezoekers namen de kans waar om even terug te gaan in de tijd. Sinds lange tijd geeft de organisatie, mede door middel van dit evenement, het Landgoed een eigen gezicht, met nadruk op diversiteit. Een grote groep mensen kan dit waarderen en weet Landgoed Verhildersum Leens op deze dagen dan ook feilloos te vinden. Voor veel mensen, groot en klein, is dit een jaarlijks terugkerend feest. Want Verhildersum staat voor genieten: van de rijke historie, de prachtige exposities en niet te vergeten een 'groene' erfenis, met activiteiten voor jong en oud. Een landgoed om trots op te zijn.

Er is een zweef- en een draaimolen, de muziek van draaiorgel en accordeon klinken over het terrein en de troubadour zorgt voor extra vertier. De waarzegster weet wat de glazen bol voor ieder in petto heeft.

Bezoekers kunnen een kijkje nemen bij het arbeidershuisje waar hard wordt gewerkt om de was op tijd aan kant te krijgen, waar gekookt, gebreid, gesponnen en versteld wordt. Wie stopt tegenwoordig de gaten in uw sokken? Vroeger werd er versteld en nog eens versteld. Tot het materiaal helemaal op was. Het arbeidersgezin had het niet breed. Gelukkig hadden ze een commensaal(kostganger) en een groentetuintje.

In het kanaal liggen historische boten, waarmee u een kort tochtje kunt maken en op zaterdag staan bij de loophut de oude tractoren opgesteld. In de loophut heeft 'Spinbarg' een onderkomen gevonden, met animaties van volksverhalen.

Bij de boerderij is het een drukte van belang. Allerlei ambachtlieden, zoals een korfvlechter, profiel-schaver, vlasspinsters, koperslager en steenhouwer, te veel om op te noemen. Ze demonstreren en vertellen over hun werk. De inwendige mens wordt niet vergeten. Op diverse plekken kunt u genieten van een heerlijk kopje koffie, thee of fris met een lekker stuk appeltaart of tulband, een kop soep, vers gebakken vis, garnalen of geurig gebakken brood, zo uit de grote broodoven.

In de museumboerderij is een keur aan kippen, kuikentjes, duiven en konijnen. En wie weet mag je ze even vasthouden en knuffelen. Verbaas je over de slimme konijnen die een heel parcours met hindernissen lopen tijdens de konijnenhop-wedstrijd.

Bij de kinderactiviteiten in de knutseltent kunnen kinderen een knapzak maken. En natuurlijk proberen ze de zweef- en draaimolen dan ook even uit, die er vlakbij staan.

Neem een kijkje bij de landbewerking of ervaar zelf het pure handwerk bij de vlegelgroep.

Op zondag is er de traditionele hagepreek in de tuin van de borg, uiteraard in het Gronings, met medewerking van dominee Pieterman en troubadour Gert Sennema en muziekvereniging "Excelsior". Verder wordt op zondag een middeleeuws kampement opgezet, waar heerlijk wordt gekookt, middeleeuwse spelletjes kunnen worden gespeeld en waar je kunt oefenen in boogschieten en zwaardvechten. Onontbeerlijk voor een borgbewoner in de middeleeuwen. Vergeet ook niet de boerenmarkt en de presentatie van diverse musea te bezoeken op het voorterrein van de borg. Wandel door de prachtige tuin met beelden van kunstenaar Eddy Roos. Bewonder de prachtige landschappen van De Ploeg schilders in het Koetshuis en neus rond in de museumwinkel.

Breng een bezoek aan de borgbewoners in de borg, ervaar hoe het borgleven in de 19e eeuw was en geniet van de muziek van het secretaireorgel en luister naar de verhalen van de keukenmeiden. In de boomgaard kunt u veel te weten komen over oude fruitrassen. Weet u nog, die heerlijke suikerpeer? Of die lekkere appeltjes? En wie weet waar de honing vandaan komt?

Er is ook deze keer weer zoveel te doen dat menigeen urenlang over het Landgoed struint en er bijna niet genoeg van kan krijgen. Een groot compliment aan alle deelnemers, vrijwilligers en medewerkers voor dit prachtige evenement.

OPEN MONUMENTENDAGEN

Voor Open Monumentenweekend 2018, in het weekend van 8 en 9 september, werd als thema gekozen: 'In Europa'. Met dit thema sluit de Open Monumentendag in Nederland aan bij het Europese Jaar van het Cultureel Erfgoed. Ook in de weekend is er op het orgel in de borg gespeeld.

SPECIALE KINDERACTIVITEITEN IN OKTOBER

Tijdens Museumkidsweek, Oktobermaand Kindermaand en Maand van de Geschiedenis is er van alles te doen voor kinderen op Landgoed Verhildersum Leens.

Kinderen kunnen o.a. speuren naar sporen uit het verleden en in de natuur. Daarnaast zijn er allerlei activiteiten voor kinderen georganiseerd. Zo kunnen ze samen met hun (groot-)ouders naar hartenlust strunen over het Landgoed en van alles ontdekken op het gebied van natuur en geschiedenis. Samen speuren en spelenderwijs het Groninger platteland ontdekken. Met een Struunkaart en een struuntas kunnen zij op stap om de natuur op het Landgoed te verkennen. Met een tablet kunnen zij samen met Cam en Vinnie het Verhildersum Mysterie proberen op te lossen.

In de herfstvakantie zijn er op woensdag 24 oktober speciale rondleidingen door de dienstmeisjes van de borg, zij vertellen over het leven van de kinderen op het landgoed.

Speel de spelletjes uit opa en oma's jeugd en beleef hoe de familie in de borg heeft gewoond, welke werkzaamheden de boer zoal verricht en hoe het arbeidersgezin leeft in de 19e eeuw. Voor kleine kunstenaars ligt een mooie kleurplaat klaar van het familieportret dat in de borg hangt.

Kinderen t/m 12 jaar hebben in oktober gratis toegang, onder begeleiding van een betalende volwassene. Dit jaar is er een speciale actie en kunnen kinderen op een kaart stickers verzamelen, die na afloop van het bezoek uitgedeeld worden. Heb je drie stickers verzameld bij verschillende musea? Dan mag je een gratis attentie ophalen. Deze actie is om samenwerking met de Erfgoedpartners opgezet.

PLOEGDEMONSTRATIES MET PAARDEN

Zaterdag 6 oktober zijn de landerijen bij museum Landgoed Verhildersum bij Leens winterklaar gemaakt. Al vroeg worden de paarden voor de ploeg gespannen en worden de oude tractoren opgestart om samen met de mensen dit karwei te klaren.

In vroeger jaren is paardenkracht onontbeerlijk op de boerderij. Tot de mechanisatie zijn intrede doet zijn man en paard vrijwel onafscheidelijk. Zeker voor het zwaardere werk worden één of meerdere paarden voor de werktuigen gespannen. De paarden worden hiervoor speciaal gefokt en op karakter en trekkracht uitgezocht. Het Groninger paard, dat ook op deze zaterdag zijn kunde heeft getoond, is betrouwbaar en veelzijdig, met een rustig temperament. Precies wat vele boeren wensten. Rond de jaren 50 nemen tractoren steeds meer het werk van de paarden over.

Zodat het tegenwoordig een bijzonderheid is om paarden op het veld aan het werk te zien. Deze zaterdag hebben de vrijwilligers, de paarden en oude tractoren gezamenlijk er zorg voor gedragen dat de akkers bij Verhildersum klaar zijn gemaakt om de winter in te gaan, zodat volgend voorjaar weer gezaaid en later dat jaar geoogst kan worden.

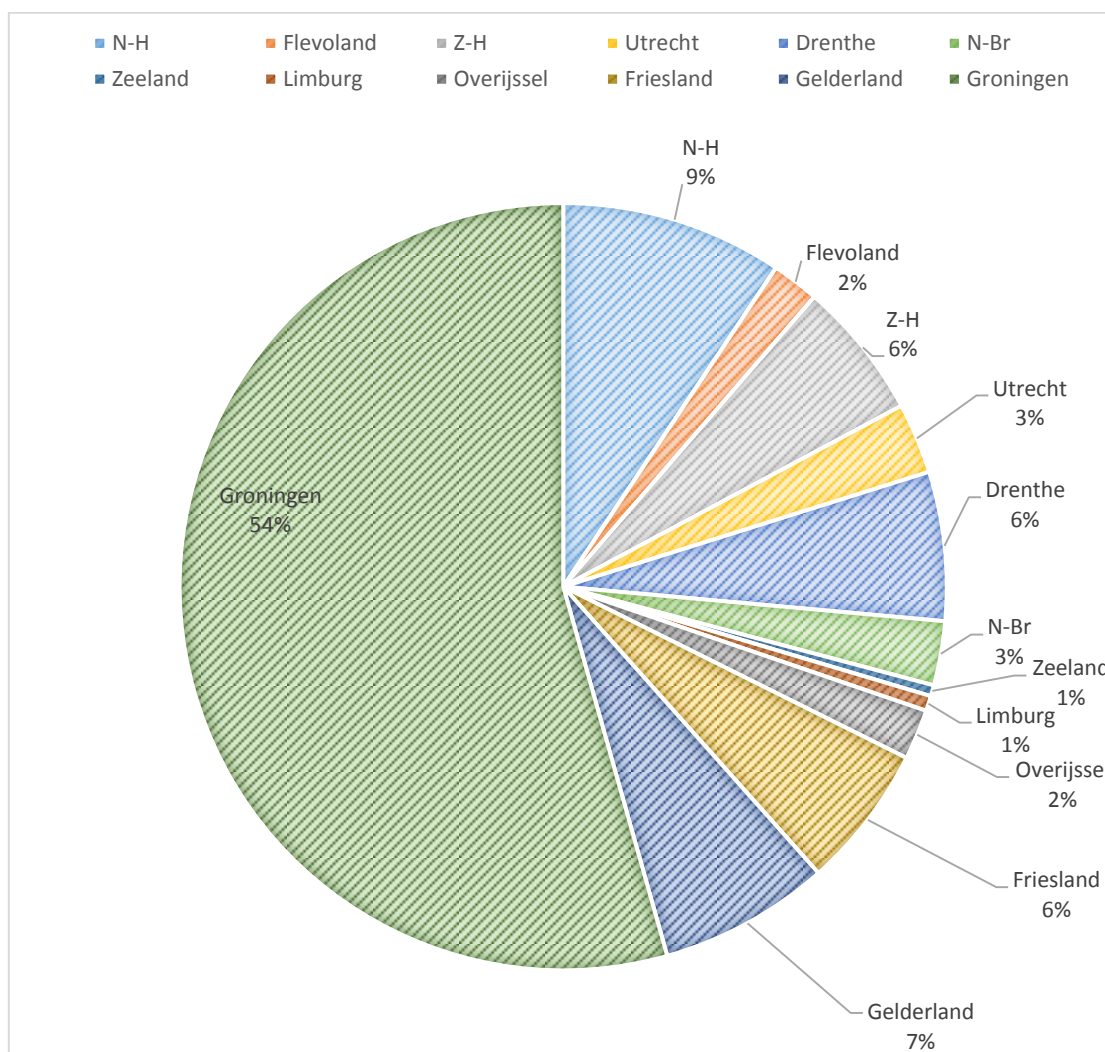
Gelukkig heeft het weer meegewerkt en hebben wij kunnen genieten van deze ploegdag.

Bezoekers

In 2018 gingen 15130 individuele bezoekers en 992 kinderen in de leeftijd van 0 t/m 12 over de drempel van het landgoed. Daarnaast hebben 4944 personen de gratis Streekmarkt bezocht.

De website is goed bezocht, met 40.960 bezoeken, waarvan 84,5 % nieuwe bezoekers waren. Er waren totaal 135.682 pagina weergaven. De website werd 10.998 keer op de mobiel bekeken, 12.940 op de desktop en 6.845 keer via de tablet.

Het landgoed kijkt terug op een buitengewoon goed jaar, met veel activiteiten en bezoekers uit heel Nederland en ook uit Duitsland, maar ook een aantal uit overige landen. Ongeveer 66 % van de bezoekers komt uit de noordelijke provincies. Het totale aantal bezoekers is gestegen ten opzichte van 2017. Het bezoek aan de Streekmarkt is ten opzichte van 2017 met ruim 500 bezoeker gedaald, De weersomstandigheden bij de start van de Historische dagen waren slecht. Ten opzichte van het jaar daarvoor scheelde dat ongeveer 600 bezoekers.

Samenwerking in de regio

WAT SPOOKT ER 'S NACHTS ROND BORG VERHILDERSUM?

Een publieksfilm over vleermuizen en ander nachtleven op Landgoed Verhildersum Leens. Deze film is gemaakt in opdracht van Landgoed Verhildersum Leens, door Bob Jonge Poerink (Ecosensys) en Hans Hut (Cinema Hut), in samenwerking met de Vleermuizenwerkgroep Groningen.

Donderdagavond 19 april hebben genodigden de primeur. De film 'Wat spookt er 's nachts rond Borg Verhildersum' is deze avond gepresenteerd. De film, waar ruim 2 jaar aan is gewerkt, is een echte publieksfilm geworden over de vleermuizen op Landgoed Verhildersum.

Aanleiding voor het project is dat er opvallend grote aantallen vleermuizen op het landgoed voor komen. 's Nachts als iedereen slaapt, is er nog veel leven in en om Verhildersum. De borg wordt namelijk gebruikt door meerdere soorten overwinterende vleermuizen. Na de winterslaap wemelt het van de foeragerende vleermuizen boven de borggracht. Tijdens de zomerperiode zijn er meerdere (kraam)kolonies van vleermuizen en in het najaar wordt het landgoed door trekkende vleermuizen als 'pitstop' en paarverblijf gebruikt. Bezoekers aan de borg horen, ruiken en zien soms de vleermuizen. Om het 'onzichtbare' leven van deze dieren voor het publiek zichtbaar te maken is de publieksfilm ontwikkeld. Hierdoor worden de vleermuizen positief in beeld gebracht en wordt ook duidelijk dat Landgoed Verhildersum voor natuurliefhebbers zeer de moeite waard is. Tussen de beelden zitten unieke opnames. Zoals van parende ruige dwergvleermuizen, wat wereldwijd een primeur is. Hierdoor is er ook internationaal veel interesse voor de film. De film is tijdens het seizoen in de Museumboerderij te zien.

Het heeft veel tijd gekost om deze opnames te maken. Het gaat tenslotte om dieren waarvan het gedrag niet altijd te voorspellen is en waarop het weer een sterke invloed heeft. Al met al heeft het ruim 2 jaar gekost, waarna de film nog gemonteerd moet worden. De film is mede mogelijk gemaakt door verschillende subsidiegevers.

OUDE ZICHTMACHINE IN ERE HERSTELD

Het gaat om een bijzondere zichtmachine, een zogenaamde zelfbinder, die via een groot wiel volledig op paardentractie werkt. Na een complete restauratie door vier vrijwilligers van Stichting Dorsgarnituur Marne-Halfambt en vrijwilligers van de woensdaggroep van Verhildersum is deze zichtmachine in de museumboerderij overgedragen aan Verhildersum.

Met de zichtmachine, een zogenaamde zelfbinder, wordt het graan gemaaid als het rijp is en ook direct machinaal gebonden tot schoven.

Dat deze zichtmachine bewaard is gebleven is voornamelijk te danken aan een 'behoudende' landbouwer, die de zichtmachine in een hoek van de schuur bewaarde. De zichtmachine stamt nog uit de tijd dat alle werktuigen aangedreven werden door paarden. Tegenwoordig kunnen we dit soort werktuigen, met de benodigde paarden, alleen nog in actie zien tijdens speciale evenementen, zoals de Historische dagen, die ieder jaar op Landgoed Verhildersum georganiseerd worden. Of anders in een museale opstelling.

Gelukkig is deze zichtmachine in oude glorie hersteld, zodat iedereen er nog jaren van kan genieten en zich kan verwonderen over het vernuft van dergelijke machines.

ONZE SPULLEN 2.0

Het project Onze Spullen 2.0 is in augustus 2013 van start gegaan. Bewoners uit de regio het Hoogeland in Groningen worden uitgenodigd om hun verhaal te vertellen over de objecten uit de museale collecties van Landgoed

Verhildersum Leens, Openluchtmuseum Het Hoogeland en Visserijmuseum Zoutkamp. De ruwe interviews zijn uitgetypt en verwerkt tot korte verhalen en korte geluidsopnames. Daarnaast zijn er ook enkele interviews op film vastgelegd.

Deze verhalen zijn opgeslagen om het erfgoed en de herinneringen levend en toegankelijk te houden voor toekomstige generaties, maar ook om de kennis van de collecties te vergroten en eventuele tentoonstellingen een persoonlijke invulling te kunnen geven. Dit project levert een bijdrage aan het vergroten van de betrokkenheid van de bezoeker, het museum wordt zo ook van de bezoeker. In het kader van dit project bezoeken dhr. en mevr. Guikema regelmatig verzorgingshuizen en verenigingen.

Het project is officieel afgerond op 22 juli 2016. Met het openluchtmuseum Het Hoogeland hebben wij gesprekken gevoerd om te bekijken op welke wijze wij het project voort kunnen zetten. De uitkomst van de gesprekken is dat wij hebben besloten om de verzamelde data samen te gaan voegen met de objecten in Axiell Collections, een webbased programma die toegang geeft tot Adlib.

Om dit mogelijk te maken is een aanvraag voor extra ondersteuning aan gevraagd bij het Prins Bernard Cultuurfonds. De aanvraag is gehonoreerd. Begin 2019 hopen wij met de samenvoeging een start te kunnen maken.

NATIONAAL BUS MUSEUM

Het Nationaal Bus Museum te Hoogezand heeft tijdens de Historische Dagen een aantal keren per dag de mogelijkheid geboden om vanaf de Camping Lauwersoog, Landal Natuurdorp Suyderoogh en Landal Esonstad met een historische bus de Historische Dagen te bezoeken.

TOCHT OM DE NOORD

Op zondag 30 september hebben Landgoed Verhildersum Leens en Museum Wierdenland samen in een kleurrijke stand op de route van de Tocht om de Noord gestaan. Die dag hebben ruim 4500 mensen van Haren via de stad Groningen naar Winsum gelopen. Het thema dit jaar van de Tocht om de Noord is 'Vergezichten van De Ploeg'. Verhildersum en Museum Wierdenland hebben dit jaar beide prachtige exposities rondom 'De Ploeg 100 jaar'. Aangezien de Tocht om de Noord, en dus de wandelaars niet langs de beide locaties komt, komen Borg Landgoed Verhildersum en Museum Wierdenland naar de route toe met een kleurrijke presentatie.

Alle deelnemers hebben bij de finish een mapje Ploeg-kaarten met kortingen van o.a. Landgoed Verhildersum en museum Wierdenland ontvangen.. Bij het verlaten van de stand heeft iedereen een overheerlijke kleurrijke 'Ploegbal' meegekregen voor onderweg.

VLEERMUISEXCURSIE

Op zaterdagavond 25 augustus heeft de Vleermuiswerkgroep Groningen een vleermuisexcursie over het borgterrein verzorgd. Dit ter gelegenheid van de Nacht van de Vleermuis. Er is nauw samengewerkt met de Natuur en Milieufederatie Groningen.

In en bij de Borg Verhildersum komen al heel lang vleermuizen voor. De kelder van de borg wordt door meerdere soorten vleermuizen gebruikt om te overwinteren. Na de winterslaap wemelt het 's nachts van de foeragerende vleermuizen boven de borggracht. Vrouwtjes watervleermuizen verhuizen in de zomer naar bomen op het terrein, waar ze hun jongen krijgen en grootbrengen. In de herfst vormt het terrein voor meerdere soorten vleermuizen een halte tijdens de trek naar de winterverblijven. Daarvoor zijn speciale kasten opgehangen.

Het Landgoed Verhildersum is voor natuurliefhebbers zeer de moeite waard. De bezoekers van het landgoed zullen overdag echter weinig merken van de nachtdieren!

Bij het vallen van de avond worden de vleermuizen wakker. Als het donker wordt, vliegen ze uit, op zoek naar insecten. Met een batdetector kunnen de vleermuizen aan de hand van het unieke ultrasone geluid dat ze maken, herkend worden en kan hun soort worden bepaald.

Op het borgterrein komen vijf soorten vleermuizen voor. Die zijn er niet altijd allemaal, maar meestal zijn er minstens drie verschillende soorten vleermuizen te spotten. De eersten die wakker worden zijn de Dwergvleermuizen: kleine fladderaars, die razendsnel tussen de bomen heen en weer schieten om muggen en vliegen te vangen. De laatsten zijn de Watervleermuizen, want die zijn erg lichtschuw. Deze vleermuizen zoeken voedsel vlak boven een wateroppervlak.

Daarom is de vleermuisfilm een prachtige manier om de bezoekers te vertellen en te laten genieten van dit nachtleven.

DE PLOEG- WEEKENDEN

Voor 21, 22 juli 15, 16 september is een bijzondere '100 jaar De Ploeg-route' uitgezet. Een heel weekend De Ploeg zien en beleven! Speciaal voor dit weekend is een fiets (en auto-) route samengesteld die exposities en activiteiten in het kader van dit beroemde Groninger Kunstgenootschap aan elkaar verbinden. De deelnemende musea en galerieën aan het weekend zijn: Museum Wierdenland in Ezinge, Landgoed Verhildersum te Leens, Galerie Het Raadhuis in Eenrum.

PRONKJEWAILPAD

Landgoed Verhildersum heeft zich samen met een groot aantal enthousiaste ondernemers en organisaties aangesloten bij het Pronkjewailpad. Verhildersum zal als stempelpost de deuren openzetten om de wandelaars gastvrij te verwelkomen en een pronkjewail aan te bieden. Verhildersum is ook te zien in het promofilmje. Een mooie promotie voor het landgoed.

HISTORISCHE VERENIGING DE MARNE

De samenwerking met de Vereniging Historische Kring De Marne is uitgemond in een huurovereenkomst. De Historische Kring De Marne huurt een ruimte om daar hun archief en het archief van Verhildersum in onder te brengen. Beide archieven zijn in het derde kwartaal overgebracht naar Welgelegen.

VISSERIJ MUSEUM ZOUTKAMP

Het Visserijmuseum heeft twee keer gevaren op Verhildersum tijdens een Streekmarkt. Beide tochten zijn prima verlopen en er hebben voldoende deelnemers deelgenomen aan de tochten. De tochten zijn uitgevoerd met de museumsloep ZK 31 Neptunus. Dankzij de stille elektromotor hebben de deelnemers in alle rust van de omgeving kunnen genieten. De ZK31 is ook twee dagen aanwezig geweest op de Historische Dagen.

In het kader van het project Vooruit naar het Verleden worden er ook in 2019 verschillende tochten georganiseerd.

Ondersteunende activiteiten

MUSEUMWINKEL

De museumwinkel biedt de gelegenheid om een tastbare herinnering aan Landgoed Verhildersum Leens mee naar huis te nemen. Het assortiment is gericht op het Landgoed. Om het prijzen van de artikelen makkelijker te maken is er eind 2017 een barcode printer aangeschaft. Voor de start van het nieuwe seizoen zijn alle artikelen in de museumwinkel voorzien van een barcode. Een hele operatie die dankzij de hulp van vrijwilligers is geslaagd, zodat bij de start van het seizoen direct met deze barcodes is gewerkt. Dit nieuwe systeem werkt prima en heeft het afrekenen bij de kassa sterkt vereenvoudigd.

GRONINGER ARCHIEVEN

Verhildersum heeft zich dit jaar niet kunnen presenteren tijdens de Dag van de Groninger Geschiedenis, in de Groninger Archieven. Het is niet gelukt om de bezetting van de kraam door vrijwilligers rond te krijgen.

Educatie

ALGEMENE INFORMATIE BEZOEKERS

De bezoekers worden aan de balie geïnformeerd middels een plattegrond van het landgoed. Op deze plattegrond kunnen de bezoekers algemene informatie over het landgoed vinden. Ook kunnen bezoekers met de app van Izi.travel een audiotour volgen over het landgoed en/of in de Borg. Izi.travel kan op de smartphone geopend worden. Voor de bezoekers aan de Borg zijn er ook kijkbegeleidingen in het Nederlands, Duits en Engels.

Bij een aantal objecten is een Qr-code geplaatst. Bezoekers kunnen daarmee extra informatie krijgen over het object.

In het theehuis, in de borg, bij de ingang in de museumboerderij en in de museumwinkel liggen van april tot en met oktober folders van de borg en van andere musea en toeristische locaties. Op het prikbord in de museumwinkel en de museumboerderij geven affiches extra informatie.

Achter de balie in het Koetshuis is een scherm geplaatst waarop de verschillende activiteiten en evenementen worden gepresenteerd. In de exposities was extra informatie aanwezig in de vorm van kijkwijzers.

SCHOLEN

Ook dit jaar brengen verschillende basisscholen een bezoek aan het landgoed. De leerlingen uit verschillende groepen krijgen een korte inleiding en gaan daarna op ontdekkingstocht. De meeste scholen komen in het kader van Marie.

„Marie, dienstmeisje op Verhildersum“, is een project voor kinderen van groep 3 en 4. Het doel van dit erfgoedproject, onderdeel van „Tante van de Tijd, Erfgoedschatten van de Marne“ is om de kinderen besef bij te brengen over de begrippen „vroeger en nu; rijk en arm“. Het project richt zich op één periode om te kijken naar het leven in het verleden, waarbij de nadruk ligt op de verschillen tussen toen en nu, maar ook tussen arm en rijk.

De kinderen maken kennis met het leven van een meisje werkzaam op de borg en wonend in het kleine arbeidershuisje en met een jongen wonend op de borg. We volgen Marie en Edzard tijdens het opstaan, het eten en het spelen/werken.

Het project: „Marie, dienstmeisje op Verhildersum“ bestaat uit:

- Afbeeldingenkaartjes met voorwerpen van vroeger en nu
- Een DVD met het verhaal van Marie en Edzard.
- Een bezoek aan de Borg Verhildersum met een rondleiding door een van de dienstmeisjes.

Vanuit het voortgezet en hoger onderwijs kwam slechts een klein aantal groepen. Een jaarlijks terugkerend gezelschap is hierin een afdeling van de Hanze Hogeschool te Groningen, die tweemaal per seizoen hun buitenlandse studenten trakteert op een reis over het Groninger platteland, waaronder een Engelstalige rondleiding door de Borg.

STRUUNPAD

Op Landgoed Verhildersum is een Struunpad voor kinderen ontwikkeld. Aan de hand van een bijbehorende Struunkaart en Struuntas kan de route worden gelopen, onderweg zijn er tal van opdrachten. Het Struunpad gaat o.a. door de historische boomgaard. In de boomgaard staan ruim 100 oude fruitrassen. Het doel van het Struunpad is om de beleving van het Landgoed te vergroten. De wandeling leidt over het landgoed en het borgterrein, onderweg kunnen verschillende opdrachten worden uitgevoerd.

Communicatie en PR

Landgoed Verhildersum Leens richt z'n communicatie op verschillende doelgroepen. Naast de online-communicatie is de offlinecommunicatie nog steeds een belangrijk onderdeel van de communicatiestrategie. Het afgelopen jaar zijn er voor verschillende programma's en activiteiten brochures, flyers en posters gemaakt, zoals o.a. voor de exposities, Textiel Dagen, Historische dagen, de Streekmarkt, voor de Vereniging van Vrienden van Verhildersum. De verspreiding van het promotiemateriaal is goed gestroomlijnd; folders, flyers en affiches werden en worden regelmatig verspreid bij campings, hotels en andere accommodaties.

Website

Begin 2017 is een nieuwe responsive website in gebruik genomen, de website is geheel aangepast aan de nieuwe huisstijl van Verhildersum. Met de komst van de huidige website is het ook mogelijk geworden om nieuwsbrieven via MailChimp te versturen.

De sociale media zijn het afgelopen jaar meer geïntegreerd in de onlinecommunicatie van het museum. Sociale media worden niet alleen ingezet om bezoekers te trekken of "traffic" te genereren naar de eigen website; het museum zet platforms als Facebook, Instagram en Twitter ook in om een dialoog met de bezoekers aan te gaan. Volgers van het museum werden regelmatig via Instagram, Twitter en Facebook getipt over de verschillende evenementen op Verhildersum. De website van Verhildersum werd veelvuldig geraadpleegd en via het contactadres werden vragen en reacties ontvangen en verwerkt.

In het nieuws

FREE PUBLICITY

Landgoed Verhildersum Leens heeft het afgelopen jaar vooral ingezet op de kansen en de kracht van free publicity. Hierdoor is het museum veelvuldig in de media verschenen met foto's en artikelen over tentoonstellingen, activiteiten en evenementen. Aan het begin van het seizoen organiseerden wij een persbijeenkomst.

PERSBERICHTEN

Wij gaven verschillende persberichten uit die alle werden opgenomen in meerdere media. Wij zijn erg blij dat onze persberichten door de verschillende redacties als informatief en nuttig worden beoordeeld.

FOLDER/POSTER

Onze folder werd verspreid over alle grote vakantieparken in Noord-Nederland en is gestuurd naar vele B&B's, parken en attracties in Groningen, Friesland, Drenthe en de kop van Overijssel. Daarnaast is deze ook in het Duits en het Engels neergelegd bij de grotere

instellingen en in de grensstreek. Extra folders zijn er verspreid voor evenementen, zoals de Historische Dagen, het grootste jaarlijkse evenement. De posters zijn naast de gebruikelijke adressen ook verspreid onder doelgroepsgerichte locaties, zoals textielwinkels en zomerevenementen.

BEWEGWIJZERING

De bewegwijzering naar het Landgoed is uitgebreid. De bewegwijzering (bruine borden) naar het Landgoed is op de belangrijkste aanrijroutes aangepast. Bij de rotonde net buiten Winsum (Ranum) is een bord geplaatst. Ook bij de afslag naar Aduard wordt verwezen naar Verhildersum. En vanuit Zoutkamp is er verwijzing naar het Landgoed.

MUSEUMKAARTHOUDERS

Dit jaar is ook promotie geweest via de tweewekelijkse Museumagenda van vrijdag 29 juni. Verhildersum stond in header van deze agenda en daarnaast is de tentoonstelling Kleurendrift het land van de Ploeg gepromoot op de daarbij behorende sociale media, met name Twitter & Facebook en Instagram.

En wij hebben een speciale aanbieding voor Museumkaarthouders gedaan in de maandelijkse digitale nieuwsbrief Museumtips. Deze nieuwsbrief gaat naar ruim 850.000 kaarthouders. De aanbieding is geplaatst in juli in de nieuwsbrief 'Ontdekken', speciaal voor de 55-plussers.

Onderhoud

Het onderhoud van het landgoed vergt jaarlijks veel aandacht en inspanning. Op het landgoed bevinden zich de volgende opstallen: de Borg, het Koetshuis, 't Schathoes, 't Hoeske (arbeidershuisje), Museumboerderij en het daarbij behorende woonhuis Welgelegen, een duiventil, een duivenpoort, een kapschuur, een loophut, een dierenverblijf op de dierenweide, twee tuinhuisjes, een plantenkas, een schuilhut en ons depot op het industrieterrein in Leens.

Het landgoed is ongeveer 32 ha groot. Naast gras- en akkerland, een boomgaard met oude fruitrassen, beschikt het landgoed over een schitterende symmetrische stijltuin rond de Borg met invloeden uit de renaissance en de barok, omringd door singels met geboomte en wandelpaden. Er is een schitterende monumentale oprijlaan met aan weerszijden dubbele rijen bomen, waarvan vele meer dan 100 jaar oud.

Vrijwilligers spelen een belangrijke rol bij onderhoudswerkzaamheden. Zonder deze ondersteuning zouden wij een grote achterstand hebben ten aanzien van het onderhoud op het Landgoed.

Bij het onderhoud van het landgoed zijn in 2018 ook werknemers vanuit het Leerontwikkelcentrum (LOC), Steunpunten Vrijwilligerswerk, Stichting Werk op Maat en Werkplein / Ability betrokken. Deze vier partijen zijn vanuit een gezamenlijke visie op het Sociale Domein met elkaar verbonden. Samen met Landgoed Verhildersum worden werkzaamheden opgepakt die zorg dragen voor het behoud van het cultureel erfgoed.

Deze samenwerking sluit aan bij de visie op burgerkracht en participatie in de nieuwe Hogeland gemeente. Landgoed Verhildersum Leens vormt een logische plek om aan deze visie inhoud te geven. Hier is sprake van een bestaande gemeenschap, die eigen waarden actief uitdraagt en activiteit van burgers als vanzelfsprekend stimuleert. Hier bestaat de mogelijkheid om mensen dagelijks mee te maken, zodat inzicht verkregen kan worden in hun leefpatroon. De bestaande gemeenschap behandelt de medewerkers niet gesegmenteerd, maar als persoon. Dit biedt een uitgelezen mogelijkheid voor de gemeente om bij aan te sluiten.

Landgoed Verhildersum Leens, met haar banden met vrijwilligers, scholen en andere erfgoedinstellingen, is een ideaal knooppunt om dit beleid dat uit de visie naar voren komt een gezicht te geven. Hierbij gaat het om 'maatwerk': de borg en haar eigen praktijk en geschiedenis vormen het uitgangspunt, de genoemde partners sluiten hierbij aan. De kunst is om de activiteiten rond de borg niet te verstoren, maar juist te versterken, een

samenwerking waar alle partijen baat bij hebben. Daarmee draagt het project bij aan werkgelegenheid voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.

Mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt en vrijwilligers zorgen, aangestuurd door professionele krachten, voor de goede instandhouding van de specifieke projectresultaten en het totale toeristisch aanbod van Verhildersum.

Gebouwen

BORG

In 2011 is een BRIM voor onderhoud van de borg opgesteld voor de periode 2012-2018. De BRIM is goedgekeurd door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. De maximale subsidiabele kosten over deze periode bedragen € 47491,- waarvan 60% voor subsidie in aanmerking komt. Het gaat dus maximaal om € 28.495,- voor een periode van zes jaar, waarvan jaarlijks een vast bedrag wordt overgemaakt. In 2019 zal deze Brim worden afgesloten.

In de kelder van Borg wordt onderzoek gedaan naar de put. Deze is opengemaakt en er heeft onderzoek plaats gevonden op welke wijze deze het beste weer zichtbaar kan worden gemaakt. Dit is n.a.v. een toezegging die het bestuur heeft gedaan aan Hans Kosmeier ter gelegenheid van zijn 25-jarig jubileum. Eind 2018 is er over de punt een glasplaat geplaatst. Vanaf het nieuwe seizoen in 2019 zal de put zichtbaar zijn voor het publiek.

Voor het gasvrij maken van de Borg is een offerte aangevraagd. De uitkomsten daarvan zullen in 2019 verder worden uitgewerkt.

Op zolder van de borg zijn door de Monumentenwacht dakluiken aangebracht. Via deze dakluiken kunnen de dakgoten worden gereinigd. Ook dat is bij het plaatsen van de luiken direct meegenomen. De dakgoten zijn daardoor weer volledig gasvrij schoongemaakt.

Jarenlang is er gesproken over het schoonmaken van de ramen aan de grachtkant van de Borg. Eindelijk is het opgelost. Een glazenwasser is bereid gevonden om dit voor ons te gaan verzorgen.

'T HOESKE

Rondom het 't Hoeske zijn naast het normale onderhoud geen grote onderhoudswerkzaamheden uitgevoerd.

MUSEUMBOERDERIJ

Rondom de Museumboerderij zijn naast het normale onderhoud geen grote onderhoudswerkzaamheden uitgevoerd.

De staldeur in de oude schuur is door vrijwilligers vervangen. Het ziet er weer goed uit.

Ter voorbereiding van het inhuizen van de Historische Kring De Marne zijn de keuken en de archiefruimte van een nieuw verfje voorzien.

OVERIGE GEBOUWEN

'T SCHATHOES

De tweede schoorsteen is in het eerste kwartaal verwijderd. De schoorsteen was geheel gescheurd waardoor het is gaan lekken. Deze lekkage is na de verwijdering geheel verholpen.

In opdracht van Verhildersum is een inspectie uitgevoerd naar de elektriciteit voorziening in 't Schathoes. Onderdelen van de voorzieningen zijn aangepast/hersteld.

Ook is er een energiescan uitgevoerd. De uitkomsten van het onderzoek zijn nog niet verwerkt in een plan van aanpak.

MONUMENTENWACHT

Verhildersum is aangesloten bij de Monumentenwacht. De stichting Monumentenwacht Groningen is in 1973 opgericht vanuit de gedachte dat ingrijpende restauraties van monumenten meestal kunnen worden voorkomen door regelmatige controle van de onderhoudstoestand en het stimuleren van tijdig herstel. Daartoe inspecteren zij gemiddeld (twee-) jaarlijks zo'n 700 monumentale woningen, boerderijen, kerken, scholen, molens en industrieel erfgoed. En dat doen ze inmiddels ruim veertig jaar!

Op Verhildersum controleren zij alle gebouwen en rapporteren over de onderhoudstoestand. Op basis van deze rapportage wordt een onderhoudsplan opgesteld.

Onderhoud terreinen

Het onderhoud van de borgtuin is ondergebracht bij de sector Groen van Werkplein Ability. Het onderhoud in het buitengebied wordt verzorgd door de maatschap Kremer.

In 2018 is veel werk besteed aan het terugbrengen van de tuin naar oorspronkelijke afmetingen. Ook zijn er weer tulpenbollen geplant. Deze bollen dragen vanaf 14 oktober 2016 de naam "Tulipa Verhildersum". Verhildersum heeft dus een eigen tulp, De bollen zijn in het najaar ook te koop op Verhildersum.

Op diverse plekken op het terrein is grondig gesnoeid, overhangende takken en de opslag in sloten zijn verwijderd. Dode bomen bij de dierenweide zijn verwijderd.

De parkeerplaats bij de hoofdingang en de paden van de borgtuin zijn van een nieuwe laag schelpen voorzien.

Personeel en Organisatie

Landgoed Verhildersum Leens heeft met 2,3 fte een relatief kleine professionele staf die zeer uiteenlopende en soms specialistische werkzaamheden verricht, variërend van conservator tot vrijwilligerscoördinator en van huismeester tot medewerker educatie. Dit betekent dat de organisatie in geval van ziekte uitval erg kwetsbaar is. De betrokkenheid van de medewerkers bij het Landgoed is groot.

Met de Groninger Kerken werken wij samen op IT-gebied. Zij bieden ons ondersteuning bij het onderhoud van de server.

De servers en PC zijn vervangen. Het werken op de pc's is aanzienlijk verbeterd. De snelheid is prima. Nu is het wachten op de aansluiting van de glasvezel en dan zijn wij helemaal weer bij de tijd en op volle internetsnelheid.

Vrijwilligers

Landgoed Verhildersum Leens kan niet zonder z'n vrijwilligers. Bezoekers van het landgoed komen gedurende hun verblijf bijna uitsluitend in aanraking met vrijwilligers. Zij bezetten de kassabalie, staan in de winkel, treden op als gastheer/dame en verzorgen rondleidingen. Ook achter de schermen gebeurt er veel door vrijwilligers. Elke woensdag is de onderhoudsploeg actief en in de museumboerderij dragen vrijwilligers elke vrijdag belangrijk bij aan de registratie. Op donderdagmorgen is een groep op de Borgzolder aan het registreren. Op maandag is de textielwerkgroep aanwezig en ook kantoorwerkzaamheden, organisatie en voorbereiding van exposities en evenementen, vriendenadministratie en schoonmaak worden ondersteund door vrijwilligers. Gedurende het gehele jaar zijn er vrijwilligers werkzaam in de boomgaard, op de akkers en met het vee.

Nog even op een rijtje de activiteiten waar vrijwilligers bij betrokken zijn:

catering – onderhoud – registratie – textielwerkgroep – administratie – baliemedewerkers – verkeersregelaars – achterwachten – boomgaard – dierenweide – vee – kindergroep – bestuur – Historische Dagen – rondleiders – ontwikkelen audiotour/kijkbegeleiding – vrienden administratie - rondleidingen – Marie – fotografie – creawerkgroep – kinderactiviteiten – streekmarkt – website – verzorging bloemstukken – verspreiding posters en folders - bemensen kramen tijdens promotieactiviteiten – maken van replica kledingstukken en nog meer .....

Het overleg met de vrijwilligers wordt vanuit de staf met de verschillende werkgroepen gevoerd. Op deze wijze wordt de communicatie met de vrijwilligers zo laag mogelijk in de organisatie gelegd. Het directe overleg met de vrijwilligers draagt in belangrijke mate bij aan

optimalisering van de bezoekerstevredenheid, aan een plezierig en transparant werkklimaat voor de vrijwilligers en aan een goede verhouding tussen vrijwilligers en betaalde krachten van het museum.

Aan het begin van het seizoen is een plenaire bijeenkomst gehouden voor alle vrijwilligers. Behalve voor het bespreken van zaken van huishoudelijke aard zijn deze bijeenkomsten ook gebruikt om de vrijwilligers te informeren over de plannen voor het nieuwe seizoen. Voor de baliemedewerkers is een workshop “omgaan met de kassa” georganiseerd. Ook tussentijds is er met de diverse groepen vrijwilligers regelmatig overleg geweest.

Aan het eind van het seizoen zijn de vrijwilligers uitgenodigd om het seizoen gezamenlijk af te sluiten. Het seizoen is afgesloten doormiddel van een gezamenlijk stamppotmaaltijd en een gezellige Quiz. Op deze wijze werden vrijwilligers bedankt voor de inzet en het harde werk in het afgelopen jaar.

Personeel

Het Bestuur heeft gekozen voor een structuur met een zakelijk manager aan het hoofd van de organisatie. De achterliggende gedachte hierbij is, dat de Stichting een brede ingewikkelde structuur heeft, met personeel en vrijwilligers in veel verschillende disciplines. Een goede zakelijke leiding is hiervoor noodzakelijk. Een gezonde bedrijfsvoering is de kurk waarop het historisch erfgoed drijft.

De directeur heeft aangegeven te gaan stoppen. Het bestuur is een sollicitatieprocedure gestart en heeft in nauw overleg met de staf een nieuwe directeur benoemd. De nieuwe directeur zal begin 2019 de directietaken overnemen.

Vrienden

Landgoed Verhildersum Leens kent een eigen vriendenvereniging.

De Vrienden steunen Verhildersum met hun financiële bijdragen en met kennis en netwerken. Jaarlijks wordt een algemene ledenvergadering gehouden met een lezing na de pauze. Zo nodig worden extra bijeenkomsten georganiseerd. In het jaar wordt er voor de vrienden en lezing verzorgd. Er wordt samengewerkt met Historische Kring De Marne voor gezamenlijke activiteiten.

De voorzitter en de meerderheid van de bestuursleden worden voorgedragen door de Vrienden, daardoor is de invloed op het bestuur vanuit de Vrienden groot.

Bestuur

Landgoed Verhildersum Leens heeft de volgende bestuursstructuur. Aan het hoofd staat een bestuur dat statutair voor het merendeel bestaat uit leden voorgedragen door de Vrienden van de Borg Verhildersum. Bestuursleden worden voor een periode van 4 jaar benoemd en kunnen eenmaal worden herbenoemd voor eenzelfde periode. Het bestuur bestuurt op hoofdlijnen, de dagelijkse leiding berust bij de directeur. Het bestuur vergadert regelmatig samen met de directeur, dat komt de slagvaardigheid bij het besturen en leiden ten goede. De betrokkenheid van alle bestuursleden is groot.

In februari heeft mw. A. Sijpkens- Luitjens, voor de laatste keer deelgenomen aan de bestuursvergadering. Haar termijn, die een jaar verlengd is om de continuïteit binnen het bestuur te waarborgen is daarmee definitief beëindigd. Zij heeft negen jaar deel uitgemaakt van het bestuur.

Eind 2017 hebben Mevr. G. van der Veen en mevr. K. Hansems aangegeven te stoppen als bestuurslid bij Verhildersum. Zij zijn opgevolgd door mevr. R. Hoorweg en dhr. A. Rodenboog.

Het bestuur bestond in 2018 uit de volgende personen.

Voorzitter dhr. J. Hink, secretaris, mevr. R.Hoorweg, penningmeester dhr. P.M.J de Goede, leden: dhr. H.J. Hegge, dhr. A. Rodenboog en tot maart mevr. A. Sijpkens-Luitjens.

Financiën 2018

Het jaarresultaat 2018 laat een positief resultaat zien. Ten aanzien van de begroting 2018 zijn er aantal afwijkingen.

Het hoge aantal bezoekers heeft een positieve invloed op de financiële cijfers van 2018. Daardoor was er iets meer armslag en is er ten aanzien van het tentoonstellingsbudget meer uit uitgegeven dan in eerste instantie was begroot. Dat heeft o.a. te maken met een aantal noodzakelijke aanpassingen in de beveiliging. De overschrijding op het budget van de verzekeringen heeft hier ook mee te maken.

Aangezien wij veel PR hebben bedreven in verband met de expositie Kleurendrift, het land van de ploeg is meer uitgegeven dan het bedrag wat daarvoor in de begroting is opgenomen.

De restauratie van het portret van Edzard is niet op genomen in de begroting van 2018. De kosten van deze restauratie zijn gedekt door het restbedrag van de crowdfunding en door een bijdrage van de Clevering-Meijering Stichting die via de Vrienden van Verhildersum is binnengekomen.

In het kader van het project Vooruit naar het verleden/Landgoed Verhildersum Leens zijn er gelden ontvangen van de provincie Groningen en het Waddenfonds. In 2018 is de uitvoering van het project opgestart.

De kosten van energie zijn binnen het budget gebleven. Het mooie weer is daar debet aan.

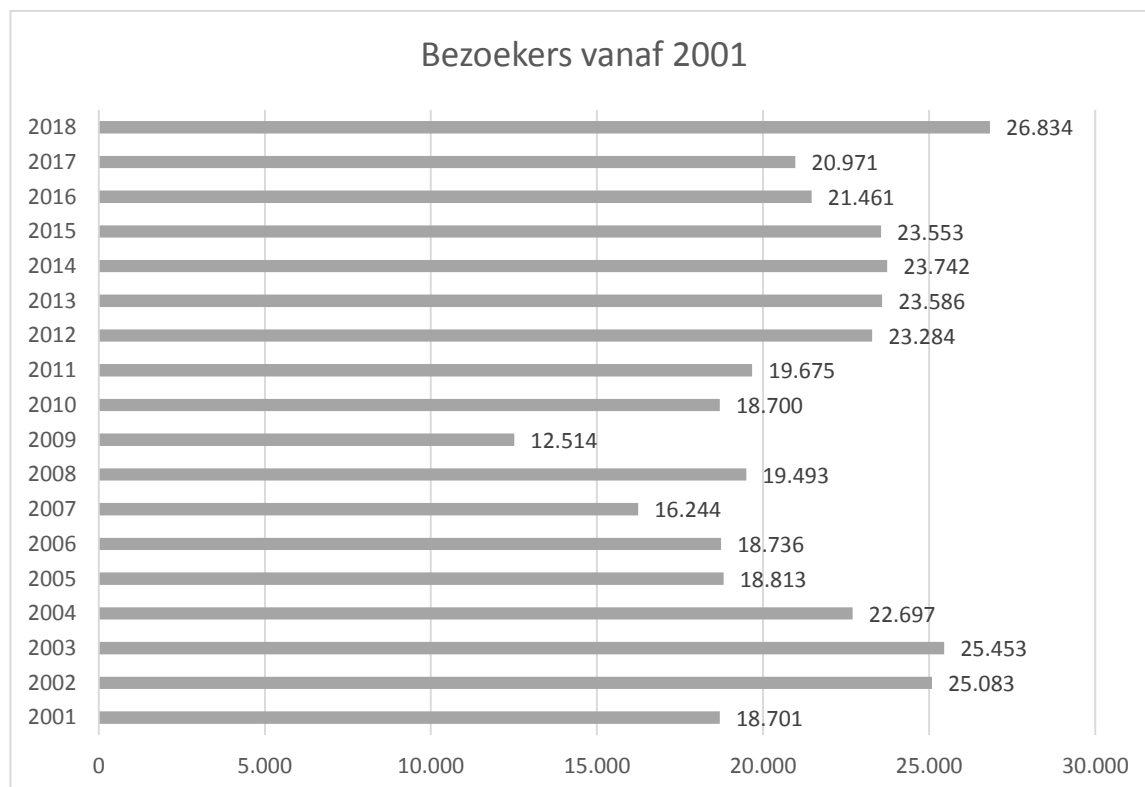
Het onderhoudsbudget was dit jaar niet toereikend aangezien er extra kosten zijn gemaakt ten behoeve van direct noodzakelijk onderhoud aan 't Schathoes.

Ten aanzien van de automatisering is in 2018 sprake van stevige investering. De beide servers zijn vernieuwd en de pc's op alle werkplekken zijn vervangen.

De bestuurskosten zijn in verband de directiewisseling overschreden. Het bestuur heeft breed gezocht naar een nieuwe directeur.

Op grond van de in loop van het jaar verkregen financiële bijdragen zijn er meer uitgaven geweest dan begroot. Om grote verschillen tussen begroting en uitgaven te voorkomen is dit inzichtelijk gemaakt door deze financiële bijdragen als apart project op te nemen.

Bijlage 1 – Bezoekersaantallen

Bijlage 2 – Subsidie aanvragen

Vooruit naar het Verleden

Waddenfonds	€ 334.136,37	Toegekend
Provincie Groningen	€ 79.008,91	Toegekend

Bijlage 3 - Bestuurssamenstelling

Hoofd- en nevenfuncties van het bestuur

Dhr. J. Hink, voorzitter

Voorzitter van de Stichting Arboretum Notoarestoen

Voorzitter van de Hogelandster Energie Coöperatie

Voorzitter van de Groninger Energiekoepel

Bestuurslid REScoopNL Energie Samen

Mevr. R. Hoorweg, secretaris

Secretaris van de Tijdelijke Commissie Mijnbouwschade Groningen.

Dhr. P.M.J de Goede, penningmeester

De Goede Advocatuur en Consultancy - advocaat (bestuursrecht, i.h.b. omgevingsrecht, vastgoed/huur)

Lid Raad van Toezicht Stichting Plateau integrale kindcentra Assen

Voorzitter Regionale Klachtencommissie (woningcorporaties) Noord Groningen

Lid bezwaarschriftencommissie Emmen

Voorzitter Raad van Toezicht Kids2b

Plaatsvervangend voorzitter klachtencommissie De Noorderbrug

Lid bezwaarschriftencommissie Bedum – De Marne – Winsum

Mevr. A. Sijpkens – Luitjens tot maart 2018

Voorzitter St. Promotie Waddenland

Voorzitter St. Dorsgarnituur Halfambt

Coördinator St. Peuterspeelzaalwerk De Marne

Voorzitter Reüniecommissie Hogeland College Warffum

Dhr. H. J. Hegge

MT lid Teijin-Aramid Delfzijl

Landbouwonderneming

Lid bestuur CDA Het Hogeland

Voorzitter Vereniging Ijsbaan Kloosterburen

Voorzitter MR OBS Mandegoud Kloosterburen

Dhr. A. Rodenboog

Adviseur Raad van PostNL Den Haag

Bestuurslid Stichting Groninger Orgelland

Voorzitter Financieel & Beheer Geref. Kerk Leens

Werkgroep Schnitger 2019

Bijlage 4 - Baten en lasten over 2018

Landgoed Verhildersum Leens

Baten en lasten 2018

	2018	2017
BATEN		
Netto omzet	312.180	160.531
subsidiebaten	294.972	388.011
TOTALE BATEN	607.152	548.542
LASTEN		
Personeelskosten	169.234	162.437
Afschrijvingen	5.369	2.610
Overige personeelskosten	15.425	19.842
Huisvestingskosten	50.702	51.416
Landgoed, opstallen, wegen enz.	146.639	154.300
Exploitatiekosten	48.773	122.477
Organisatiekosten	45.585	34.408
TOTALE LASTEN	481.727	547.430
Exploitatieresultaat	125.425	1.112
Financiële baten en lasten	1.304	9.022

Resultaat

37.956

10.134